KENNISPOCKET

LERAREN-BIJLAGE

Positieve relaties met kinderen en ouders

vbjk
Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen

COLOFON

De lerarenbijlage bij de kennispocket ***Positieve relaties met kinderen en ouders*** is een uitgave van VBJK, centrum voor Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge kinderen. VBJK is een onderzoeks- en innovatiecentrum met meer dan dertig jaar ervaring in de sector van kinderopvang voor baby's en peuters en schoolgaande kinderen, kleuteronderwijs en preventieve gezinsondersteuning.

REFERENTIE

Van der Mespel, S. (2024). *Kennispocket: Positieve relaties met kinderen en ouders – lerarenbijlage.* Gent: VBJK.

EINDREDACTEUR

Mike De Cloedt

DISCLAIMER

U vindt de kennispocket met lerarenbijlage goed en wenst eruit te kopiëren?
Besef dan:

- dat dit leermateriaal de vrucht is van intense arbeid: VBJK heeft er heel wat geld en energie in gestoken;
- dat VBJK van dit werk moet bestaan;
- dat kopiëren zonder voorafgaande schriftelijke toestemming onwettig is.

Inhoud

De basiscompetenties in deze kennispocket 4
1 Positieve relaties met kinderen 5
Verdiepende literatuur voor leraren 5
1.1 De rol van relaties in ontwikkeling 5
1.2 Kijken naar welbevinden 6
1.2.1 Welbevinden 6
1.2.2 Welbevinden observeren 7
1.3 Interactievaardigheden van begeleiders 8
2 Positieve relatie met ouders ontwikkelen 15
Verdiepende literatuur voor leraren 15
2.1 Waarom samenwerken? 15
2.2 Samenwerken met ouders is tweerichtingsverkeer 15
2.3 Wat heb je nodig om goed samen te werken met ouders? 16
2.4 Een vertrouwensrelatie opbouwen 18
2.4.1 Wenmomenten 19
2.4.2 Dagelijkse contacten 22
2.4.3 Tevredenheidsgesprekken 22
2.5 Samenwerken op verschillende domeinen 22
2.5.1 Samen doen: ouders nemen deel aan activiteiten 23
2.5.2 Samen denken en beslissen: ouders geven ideeën over de werking 23
2.5.3 Samen actie ondernemen in de wijk 24

De basiscompetenties in deze kennispocket

De kennispocket *Positieve relaties met kinderen en ouders* behandelt de leerplandoelen die leiden naar de volgende basiscompetenties van een kinderbegeleider:

BASISHOUDING

Competenties die je te allen tijde inzet.

- Je gaat op een positieve, opbouwende manier om met alle kinderen, ouders, collega's en anderen. (competentie 1)
- Je observeert het gedrag van een kind, individueel en in groep, reflecteert daarover en stemt je handelen daarop af. (competentie 2)
- Je reflecteert over de werking en draagt bij tot het verbeteren van de kinderopvang. (competentie 11)

OUDER

Competenties nodig om positieve relaties met en tussen ouders te ontwikkelen.

- Je werkt samen met ouders en erkent hen als eerste opvoeder. (competentie 8)

KIND

Competenties nodig om positieve relaties met en tussen kinderen te ontwikkelen. Ook wel emotionele ondersteuning genoemd.

- Je herkent de sociaal-emotionele behoeften van het kind en speelt in op die behoeften. (competentie 6)
- Je stimuleert positieve contacten tussen kinderen onderling en stelt grenzen. Je geeft kansen aan kinderen om hun sociale vaardigheden te oefenen. (competentie 5)

1 Positieve relaties met kinderen

Verdiepende literatuur voor leraren

Kind en Gezin (2014). *Een pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters.* Brussel: Kind en Gezin. Downloadbaar via https://vbjk.be/nl/mini-site/kennispockets/voor-leraren-docenten-ondersteuners-vormingswerkers/memoq-3/memoq-een-pedagogisch-raamwerk-voor-kinderopvang-van-babys-en-peuters.

Strik, S., Schoemaker, J. (2018). *Interactievaardigheden. Een kindvolgende benadering.* Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Singer, E., de Haan, D. (2006). *Kijken, kijken, kijken. Over samenspelen, botsen en verzoenen bij jonge kinderen.* SWP: Amsterdam.

Laevers, F., Silkens, K., Declerq, B. (2020). *Ervaringsgericht werken in de voorschoolse kinderopvang.* LannooCampus: Leuven.

1.1 De rol van relaties in ontwikkeling

Mensen zijn **vanaf hun geboorte sociale wezens**. Introduceer dit idee met behulp van de volgende opdracht:

KIJK EN LUISTER naar de video ***Een gesprek tussen moeder en dochter***.
OBSERVEER baby en moeder. Hoe verloopt de interactie? Wat doen moeder en kind? Let zowel op verbale communicatie (geluiden) als non-verbale communicatie (oogcontact, glimlachen, houding, gebaren).

Opdracht kennispocket p.6

Bespreek de observaties van de leerlingen. Enkele thema's voor de bespreking:

- De aandacht van moeder en kind is sterk gericht op elkaar en op de interactie.
- Moeder en kind gaan samen op in het moment / de ervaring. Het is een gedeelde ervaring.
- Kind en moeder genieten zichtbaar van de interactie.
- Verbale en non-verbale interactie tussen moeder en kind.
- Interactie is actie en reactie. De moeder reageert op het kind en het kind reageert op de moeder.
- Interageren is ook leren en ontdekken.
  Bijvoorbeeld: de moeder ontdekt wat haar kind fijn vindt, het kind ervaart dat zijn moeder reageert op zijn acties, het kind oefent in het richten van zijn aandacht, het kind ontdekt zijn lichaam …

Nabijheid en beschikbaarheid van een vertrouwde volwassene zorgen voor **basisveiligheid**. Introduceer vervolgens dit idee met behulp van de volgende opdracht:

KIJK EN LUISTER naar de video ***Het still face experiment*** *(De wonderjaren)*. De video toont wat er gebeurt wanneer een opvoeder zoals een mama of papa plots niet meer reageert op het kind.

Opdracht kennispocket p.7

De video laat zien dat kinderen nood hebben aan nabijheid en beschikbaarheid van een vertrouwde volwassene zoals hun moeder, vader, een grootouder, kinderbegeleider ... Het gaat over meer dan fysiek aanwezig zijn. Het gaat ook over **emotionele beschikbaarheid**. Dat wil zeggen dat de volwassene aandacht heeft voor het kind, kijkt en luistert naar het kind. De volwassene merkt op wat het kind voelt en nodig heeft en reageert daarop.

Laat de leerlingen zelf nadenken over het begrip 'emotionele beschikbaarheid'. Vraag bijvoorbeeld: denk aan een situatie waar je het gevoel had dat iemand (niet) emotioneel beschikbaar was voor jou. Waarom was dit wel of niet zo? Wat deed deze persoon?

1.2 Kijken naar welbevinden

1.2.1 Welbevinden

Laat de leerlingen kennismaken met het concept **welbevinden** en hoe je welbevinden kan **observeren**. Het goed kunnen observeren van welbevinden en inspelen op de observaties zijn belangrijke aspecten van pedagogische kwaliteit. Heel wat kinderopvangvoorzieningen maken gebruik van het MeMoQ zelfevaluatie-instrument (Dimensie 1: welbevinden) om het welbevinden van kinderen te observeren en te evalueren[1].

Om het concept welbevinden en Dimensie 1 van het zelfevaluatie-instrument te introduceren kan je gebruikmaken van de video en oefening op de leeromgeving van VBJK (https://vbjk.be/nl/mini-site/kennispockets/voor-leraren-docenten-ondersteuners-vormingswerkers/memoq-3/memoq-videos-oefeningen).

KIJK EN LUISTER naar de video ***Wat is welbevinden?***

Opdracht kennispocket p.9

---

[1] In de kennispocket *Kennismaken met het werkveld kinderopvang* maken de leerlingen kennis met het MeMoQ zelfevaluatie-instrument.

Ga naar het MeMoQ zelfevaluatie-instrument op www.vbjk.be. Open 'Dimensie 1: welbevinden groepsopvang' of Dimensie 1: welbevinden gezinsopvang'.
BEKIJK het observatieformulier en de vragen over welbevinden.

Opdracht kennispocket p. 11

Tip
Wil je meer achtergrondinfo over MeMoQ, dan kan je terecht op de website van VBJK. (o.a. https://vbjk.be/nl/mini-site/kennispockets/voor-leraren-docenten-ondersteuners-vormingswerkers/memoq-3/memoq-videos-oefeningen).

1.2.2 Welbevinden observeren

Objectief observeren is vaak niet evident. Ga daarom dieper in op de vaardigheid **observeren** met behulp van het *Kindertijd*-artikel ***Observeren kan je leren*** op www.vbjk.be.

Kom meer te weten over observeren van kinderen.
LEES op www.vbjk.be het *Kindertijd*-artikel ***Observeren kan je leren***. Surf naar www.vbjk.be en gebruik de zoektermen 'Observeren kan je leren'.

NOTEER drie tips voor het observeren van kinderen.

Laat de leerlingen/medewerkers het artikel *Observeren kan je leren* lezen en bespreek het samen a.d.h.v. volgende vragen:

- Wat is observeren?
- Waarom is observeren belangrijk?
- Welke voordelen heeft observeren voor het kind, de ouders en de opvang?
- Hoe kan je deze observaties vastleggen?

Het verschil tussen observeren en interpreteren

Besteed extra aandacht aan het verschil tussen observeren en interpreteren.

Tip
Maak gebruik van de oefeningen op KlasCement om de leerlingen vertrouwd te maken met het verschil tussen observeren en interpreteren.

Observatieopdracht

Geef de leerlingen de opdracht om een kind tijdens een spelsituatie gedurende vijf minuten te observeren.

Mogelijke instructies zijn:

- Noteer de leeftijd van het kind, waar en wanneer je observeert en wie er nog in de ruimte aanwezig is.
- Noteer wat je ziet en hoort bij het kind. Probeer dit zo objectief mogelijk te doen (dus niet interpreteren!).
- Interpreteer onmiddellijk na de observatie wat je zag en hoorde:
  op een schaal van 1 (heel laag) tot 5 (heel hoog), hoe hoog was het welbevinden van het kind op dat moment? Hoe merkte je dit?
- Denk na over acties: wat zou er kunnen gebeuren om het welbevinden van dit kind in deze situatie te verhogen?

Bespreek nadien samen de observaties en interpretaties. Besteed opnieuw aandacht aan het verschil tussen observeren en interpreteren.

1.3 Interactievaardigheden van begeleiders

Introduceer de zes interactievaardigheden van begeleiders met behulp van de video *Overal verf* op BlinkTV.
OPM: Filmpjes op BlinkTV zijn gratis toegankelijk. Je dient je enkel toestemming te geven.

Geef de leerlingen volgende opdracht:

> Bekijk de video en observeer de kinderbegeleider. Wat doet en zegt ze? Hoe speelt ze in op de kinderen?

Breng hun observaties samen op een bord of flap.

Introduceer vervolgens de zes interactievaardigheden van een kinderbegeleider.
Maak gebruik van de voorbeelden uit de video om de interactievaardigheden te illustreren.

Tip

Om de interactievaardigheden te introduceren, kan je ook gebruikmaken van de poster op BlinkTV [2].

Na de introductie kan je de interactievaardigheden verder verdiepen. De kennispocket *Positieve relaties met kinderen en ouders* gaat in op de vier onderstaande interactievaardigheden:

- sensitief-responsief handelen
- respect voor autonomie
- structureren en grenzen stellen
- relaties tussen kinderen ondersteunen

De overige vaardigheden 'Spelen en ontdekken begeleiden' en 'Praten, uitleggen en luisteren' komen aan bod in de kennispocket *Spelen, ontdekken en leren*.

Je kan de leerlingen bijvoorbeeld de opdracht geven om individueel of in kleine groep een poster te maken van elke interactievaardigheid. De poster laat aan de hand van beelden, uitspraken of kleine voorbeelden zien wat de interactievaardigheid voor hen betekent. Geef hun ook de opdracht om bij elke poster drie inspirerende tips over de interactievaardigheid te formuleren.

Sensitief-responsief handelen

Sta met de leerlingen stil bij hun eigen ervaringen. Enkele mogelijke vragen zijn:

- Wanneer voel jij je getroost? Wat betekent iemand troosten voor jou? Hoe ziet troosten eruit?
- Wanneer voel jij je gezien of gehoord? Wanneer heb jij het gevoel dat anderen om jou geven en er voor jou zijn? Hoe ziet dat eruit?
- Herinner je jezelf een situatie uit je kindertijd waarin iemand niet sensitief reageerde op jou? Welk gevoel gaf dit?

Leg het verband tussen hun ervaringen en de beschrijving van sensitief-responsief handen in de kennispocket (p. 12).

[2] OPM: sommige interactievaardigheden hebben op de poster op BlinkTV andere namen. Ook al verschillen de namen, de inhoud is dezelfde. Met name:
- ruimte laten om te experimenteren = respect voor autonomie;
- ontwikkeling stimuleren = spelen en ontdekken begeleiden;
- begeleiden van interacties = relaties tussen kinderen ondersteunen.

Laat de leerlingen vervolgens de theorie op de praktijk toepassen aan de hand van de volgende opdracht:

KIJK EN LUISTER naar de video ***Sensitief-responsief handelen***.

Welke voorbeelden van sensitief-responsief handelen zie je bij de begeleider?
Hoe reageert zij op signalen van de kinderen?
Hoe benadert ze elk kind als een unieke persoon?

Opdracht kennispocket p.13

Respect voor autonomie

De kennispocket definieert autonomie als volgt: 'Autonomie betekent dat een kind, hoe klein ook, zelf controle heeft over wat er met hem of haar gebeurt. Het kan zelf bepalen wat het doet.' (p. 13)

Verken de betekenis van 'respect voor autonomie' verder met behulp van volgende vragen:

- Wanneer voel jij respect voor jouw autonomie? Geef voorbeelden van situaties thuis, op school, in de jeugd- of sportbeweging …
- Wat geeft jou het gevoel dat er respect is voor wie jij bent? Hoe ziet 'respect voor wie jij bent' eruit?
- Herinner je zelf een situatie uit je kinder- of tienertijd waarin je geen respect voelde voor wie je bent of voor wat je wilde? Welk gevoel gaf dit?

Leg het verband tussen hun ervaringen en de beschrijving van respect voor autonomie in de kennispocket. (p. 13)

Laat de leerlingen vervolgens de theorie op de praktijk toepassen aan de hand van de volgende opdracht:

KIJK EN LUISTER naar de video ***Eten is... niets forceren, samen zoeken***.

Wat zie en hoor je in deze video over respect voor autonomie van kinderen op vlak van eten?

Opdracht kennispocket p.14

Structureren en grenzen stellen

Verken de betekenis van 'structureren en grenzen stellen' met behulp van de volgende stellingen:

- Opvoeden betekent veel grenzen stellen.
- Een koppige kleuter heeft vooral regels en grenzen nodig, geen begrip.
- Je kan nooit te veel regels hebben.
- Als je positief gedrag te veel aanmoedigt, dan verwen je kinderen.
- Boos worden op een kind is nooit goed.
- Negatief gedrag van kinderen pak je best aan door te straffen en te belonen.
- Regels en structuur bieden veiligheid.

Spreek een denkbeeldige lijn af in de ruimte, gaande van oneens tot eens. Presenteer een stelling en vraag de leerlingen om een standpunt in te nemen op die denkbeeldige lijn. Vraag om hun standpunt toe te lichten.

Laat de leerlingen de tekst over structureren en grenzen stellen in de kennispocket (p. 15) doornemen. Is hun standpunt veranderd na het lezen van de tekst? Wat is nieuw voor hen?

Laat de leerlingen vervolgens de theorie op de praktijk toepassen aan de hand van volgende opdracht:

KIJK EN LUISTER naar de video ***Houvast en duidelijkheid***.

Welke voorbeelden van structureren en grenzen stellen herken je in de video?

Opdracht kennispocket p.16

Relaties tussen kinderen ondersteunen

Verken de betekenis van 'ondersteunen van positieve relaties tussen kinderen' met behulp van de volgende vraag:

> Denk terug aan een situatie uit je kindertijd waarbij er een leuke sfeer in de groep was (bijvoorbeeld op school of in de jeugdbeweging). Je voelde je goed in de groep en iedereen hoorde erbij, ook al waren er af en toe ruzies.
> Wat zorgde voor deze goede sfeer? Welk rol speelde(n) de begeleider(s) hierin? Wat deden ze precies?

Leg het verband tussen hun ervaringen en de beschrijving van 'ondersteunen van positieve relaties' in de kennispocket. (p. 16)

Kinderbegeleiders vinden het ondersteunen van relaties tussen kinderen vaak een uitdaging. Ga daarom dieper in op deze vaardigheid met behulp van het *Kindertijd*-artikel ***Vrolijke, vrolijke vrienden***:

Nieuwsgierig naar meer tips over en voorbeelden van hoe je positieve relaties tussen kinderen kan ondersteunen?

LEES het artikel ***Vrolijke, vrolijke vrienden***.
NOTEER drie tips uit het artikel voor het stimuleren van positieve relaties tussen kinderen.

Tip kennispocket p.17

Geef je leerlingen de opdracht om het artikel *Vrolijke, vrolijke vrienden* te lezen en bespreek het samen:

- Hoe ontstaat vriendschap tussen jonge kinderen?
- Wat kan je doen wanneer je merkt dat een kind alleen staat?
- Hoe kan je als begeleider samenspelen en elkaar helpen ('prosociaal gedrag') stimuleren?

Laat de leerlingen vervolgens de theorie op de praktijk toepassen aan de hand van de volgende opdracht:

> Het voorlezen van kinderboeken biedt een gelegenheid om een positieve groepssfeer te bevorderen en te praten over onderlinge verschillen en overeenkomsten.
> Denk aan een kind (tussen twee en zes jaar oud) uit je omgeving. Ga op zoek naar een kinderboek dat aansluit bij de leeftijd en interesse van dit kind. Het boek moet beantwoorden aan de volgende criteria:
>
> - Het boek weerspiegelt de diversiteit onder kinderen en gezinnen in de samenleving.
> - Het boek ademt respect en tolerantie uit.
> - Het boek verleent zich om met jonge kinderen te praten over verschillen en overeenkomsten.

Laat hun het boek van hun keuze voorstellen:

- Waarom heb je dit boek gekozen?
- Welke mogelijkheden biedt dit boek volgens jou om verschillen en overeenkomsten op een positieve en verbindende manier te bespreken met jonge kinderen? Geef daarbij concrete voorbeelden van hoe je dit zou aanpakken.

Als extra stap kan je hun de opdracht geven om het gekozen boek te lezen met minstens twee jonge kinderen en hierover met hen een gesprekje aan te knopen.

Vervolgens kan je terug hun ervaringen bespreken: wat gebeurde er? Wat vonden ze makkelijk en/of moeilijk?

> ***Tip***
> *Meer inspiratie over relaties tussen jonge kinderen: Lannoye, F. (2019, 11 oktober). De eerste vriendjes [PowerPoint]. Downloadbaar via: https://vbjk.be/nl/events/2019/10/kiddodag-2019*

Opdrachten interactievaardigheden

Samen genieten van een babymassage

De verschillende interactievaardigheden staan uiteraard niet los van elkaar. In de praktijk lopen de interactievaardigheden continu door elkaar en versterken ze elkaar. Aan de hand van de volgende opdracht oefenen de leerlingen verder in het herkennen van de interactievaardigheden:

Samen genieten
van een babymassage

Je maakte nu kennis met vijf belangrijke interactievaardigheden van een begeleider.

LEES het artikel ***Samen genieten van een babymassage***. Waarin herken je de vijf interactievaardigheden in het artikel?

Opdracht kennispocket p.18

Casus: bijten

Een veelvoorkomende vraag bij kinderbegeleiders is: hoe kunnen we reageren wanneer een kind een ander kind heeft gebeten? Bijtgedrag is een normaal onderdeel van de ontwikkeling bij jonge kinderen. Het is een manier waarop ze emoties uiten zoals frustratie en boosheid of het is het onvermogen om verbale communicatie te gebruiken. Als kinderbegeleider is het belangrijk om dit gedrag te begrijpen en om op een positieve manier met dit gedrag om te gaan.

'Help, Mila heeft Noah gebeten!'

Het *Kindertijd*-artikel *Help, Mila heeft Noah gebeten!* op www.vbjk.be is een interessant vertrekpunt om met leerlingen hierover te reflecteren en de theorie over de interactievaardigheden te vertalen naar de praktijk.

Verken eerst hoe de leerlingen denken over bijten bij jonge kinderen aan de hand van deze stellingen:

- Een peuter bijt om een ander bewust pijn te doen.
- Een peuter die bijt heeft een gedragsprobleem.
- Bijten moet je altijd bestraffen.

Spreek een denkbeeldige lijn af in de ruimte, gaande van oneens tot eens. Presenteer een stelling en vraag de leerlingen/medewerkers om een standpunt in te nemen op die denkbeeldige lijn. Vraag hun om hun standpunt toe te lichten. Schrijf de argumenten op een bord.

Vraag de leerlingen/medewerkers vervolgens om het artikel te lezen en bespreek:

- Is hun standpunt veranderd na het lezen van het artikel?
- Waarom bijten kinderen?
- Is bijtgedrag problematisch?
- Welke omgevingsfactoren kunnen bijtgedrag uitlokken?
- Hoe kan je dit het best onderzoeken?
- Beseffen jonge kinderen dat ze iemand anders pijn doen?
- Hoe reageer je als kinderbegeleider op bijtgedrag? Noteer concrete acties. Laat je inspireren door wat je reeds leerde over de interactievaardigheden.
- Hoe reageer je als kinderbegeleider beter niet op bijtgedrag?
- Hoe ga je hierover in gesprek met ouders?

2 Positieve relatie met ouders ontwikkelen

Verdiepende literatuur voor leraren

Kind en Gezin (2014). *Een pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters.* Brussel: Kind en Gezin. https://www.opgroeien.be/aanbod/kinderopvang/voorzieningen/kwaliteit-en-beleidsvoerend-vermogen/memoq#toc-pedagogische-raamwerk

Rutgeerts, E., Vervaet, V. (2005). *Kinderopvang en ouders: partners in opvoeding. Gent: VBJK.* Downloadbaar via: https://vbjk.be/nl/publicaties/kinderopvang-en-ouders-partners-in-opvoeding.

Website VBJK – themapagina Partnerschap met ouders: https://vbjk.be/nl/themas/partnerschap-met-ouders.

De Graaff, F., Doeleman, W. (2006). *Van botsingen kun je leren. Een methodiek om contacten tussen ouders en beroepsopvang te versterken*. Amsterdam: SWP.

2.1 Waarom samenwerken?

Introduceer het thema samenwerken met ouders m.b.v. de volgende opdracht:

KIJK EN LUISTER naar ***het verhaal van de mama van Charlot*** over hoe de kinderopvang samenwerkt met de ouders om goed in te spelen op de specifieke ondersteuningsbehoeften van Charlot.

NOEM drie dingen die de mama van Charlot belangrijk vond in de samenwerking.

Opdracht kennispocket p.20

2.2 Samenwerken met ouders is tweerichtingsverkeer

Laat studenten brainstormen over de betekenis van 'tweerichtingsverkeer' of een 'wederkerige dialoog':

- Wat betekent 'wederkerig'?
- Wat betekent 'dialoog'?
- Wat zou 'wederkerige dialoog' kunnen betekenen?
- Heb je een voorbeeld van (g)een wederkerige dialoog met vrienden, in de jeugdbeweging, sportclub, op school, thuis ... Waarom is dit voor jou een voorbeeld van (g)een wederkerige dialoog?

2.3 Wat heb je nodig om goed samen te werken met ouders?

Een positieve kijk op kinderen en ouders

Presenteer de leerlingen volgende stelling:

> *Elke ouder heeft het beste voor met zijn kind.*

Bespreek deze stelling met behulp van volgende vragen:

- Wie gaat akkoord? Waarom?
- Wie gaat niet akkoord? Waarom niet?
- Herziet er iemand zijn mening nu we elkaar gehoord hebben? Waarom?
- Wat zou kunnen helpen om op een niet veroordelende manier met elke ouder om te gaan?

Een warme en open sfeer

Een warme en open sfeer zorgt ervoor dat ouders zich welkom en veilig voelen. Verken met de leerlingen wat dit precies inhoudt aan de hand van de volgende oefening.

> Stel de leerlingen de vraag: *wanneer voel je je welkom als je op bezoek gaat bij iemand?*

Geef de leerlingen drie post-its en laat hen op elke post-it één kernwoord noteren als antwoord op de vraag. De leerlingen hangen de post-its op aan een bord of flap. Laat hen de post-its clusteren.

Bespreek vervolgens de antwoorden:

- Je welkom voelen: hoe voelt dat?
- Je welkom voelen: waardoor wordt dat bepaald? Maak dit zo concreet mogelijk.
- Zijn er voorwaarden voor je 'welkom voelen' die iedereen belangrijk vindt? Zijn er voorwaarden voor je 'welkom voelen' die voor sommigen belangrijk zijn en voor anderen niet?
  Wat maakt dat iemand zich welkom voelt, is vaak verschillend van persoon tot persoon. Bij ouders is dit net zo. Ouders verwelkomen is dus maatwerk.

Veelvuldige contacten met en tussen ouders

Presenteer de leerlingen volgende stelling:

> *Pas als ouders kunnen binnenkomen in de leefgroep, is het mogelijk om goed te communiceren en een vertrouwensband op te bouwen.*

Bespreek deze stelling met behulp van volgende vragen:

- Wie gaat akkoord? Waarom?
- Wie gaat niet akkoord? Waarom niet?
- Herziet er iemand zijn mening nu we elkaar gehoord hebben? Waarom?
- Hoe zouden ouders het ervaren wanneer ze wel/niet binnen kunnen in de leefgroep? Wat zijn voor- en nadelen?

- Hoe zouden kinderen het ervaren als hun ouders wel/niet binnenkomen in de leefgroep?
- Hoe kan je ervoor zorgen dat ouders zich welkom voelen in de leefgroep? Wat zijn mogelijke drempels waarmee je rekening moet houden als kinderbegeleider?

> ***Tip***
> *Om leerlingen te laten nadenken over mogelijke drempels die ouders in een maatschappelijk kwetsbare situatie ervaren, kan je gebruikmaken van het Kindertijd-*artikel *Weg met de drempels.*

Taaldrempels overschrijden

> ***Tip***
> *Om leerlingen te laten nadenken over taaldrempels vind je een schat aan informatie op de website van VBJK* (bv. https://vbjk.be/nl/mini-site/reflectiewaaier-meertaligheid).

Gespreksvaardigheden

Een wederkerige dialoog met ouders vraagt de nodige gespreksvaardigheden van een begeleider:

- Actief luisteren.
- Open vragen stellen.
- Feedback geven en ontvangen.
- Ruimte geven aan emoties (en stiltes).
- Helder een boodschap overbrengen.
- Een gesprek in goed banen leiden.
- Samenvatten.

> ***Tip***
> *Op de website www.diversiteitinactie.be vind je extra achtergrondinformatie en inspiratie over communiceren met ouders en gespreksvaardigheden.*

Verken met de leerlingen hun sterktes en uitdagingen in het voeren van gesprekken:

> *In gesprekken met anderen, waar ben jij echt goed in? Wat is jouw valkuil? Wat is jouw uitdaging? Wat is jouw allergie?*

Je kan hiervoor gebruikmaken van de kernkwadrantenoefening uit MeMosnaQ: zie DIM 6 20 KERNKWADRANT.pdf (opgroeieninbrussel.be).

De voorgaande oefening kan je verdiepen door je leerlingen de volgende opdracht te geven:

VERDIEP je in hoe je als begeleider een moeilijk gesprek met ouders (wat af en toe weleens voorvalt) kan voeren.

LEES het artikel ***Hoe breng je moeilijke boodschappen?*** om je hierin verder te verdiepen.

Opdracht kennispocket p.23

Geef de leerlingen de opdracht om na het lezen van het artikel hun kernkwadrant over het voeren van gesprekken terug te bekijken. Hoe kan hun sterkte helpen bij moeilijke gesprekken? Hoe ziet hun valkuil en uitdaging eruit als het gaat over moeilijke gesprekken? Welke tips vinden zij hiervoor in het artikel?

Tip
MeMosnaQs zijn een praktische vertaling van het zelfevaluatie-instrument van MeMoQ in 150 opdracht- en reflectiekaarten. Het pakket werd initieel ontwikkeld voor vorming en reflectie op de werkvloer. De opdrachten zijn ook prima bruikbaar in de opleiding van toekomstige kinderbegeleiders. Voor meer info, zie MeMosnaQs KDV \| Opgroeien in Brussel.

2.4 Een vertrouwensrelatie opbouwen

Introduceer het thema door onderstaande opdracht aan leerlingen te geven.

Papa of mama worden en je kind naar de kinderopvang brengen, dat brengt heel wat emoties met zich mee. Het is voor ouders vaak een emotionele rollercoaster. Ouders onthalen vraagt dus een zorgzame aanpak.

LEES de getuigenis van ouders in het artikel ***Bouwen aan vertrouwen***.
- Welke emoties, vragen en zorgen hebben ouders over kinderopvang?
- Wat helpt om vertrouwen te krijgen en te vergroten?
- Wat vinden ouders belangrijk?

Opdracht kennispocket p.24

2.4.1 Wenmomenten

Besteed in de les voldoende tijd aan de aanpak van de wenperiode. Dit is erg belangrijk voor een goede start in de kinderopvang voor kind, ouder én begeleider. Je kan hiervoor gebruikmaken van het *Kindertijd*-artikel *Wennen, het blijf wennen*.

VERDIEP je verder in hoe je wennen aanpakt.
LEES het artikel ***Wennen, het blijft wennen***.
MARKEER de kernwoorden in het artikel.

Opdracht kennispocket p.25

Tip

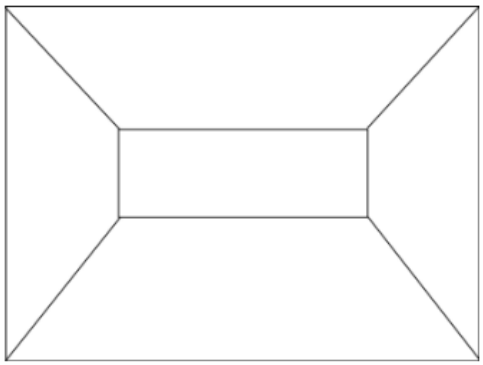
Informatie over wennen op de website van agentschap Opgroeien:
https://www.kindengezin.be/nl/thema/kinderopvang-en-naar-school/praktische-tips/wennen

Ideeën over wennen verkennen

Verken hoe de leerlingen denken over de wenperiode aan de hand van volgende stellingen:

- Elke ouder weet toch wat er gebeurt in de kinderopvang.
- Wennen is in essentie het kind laten gewoon worden aan de nieuwe omgeving.
- Tijdens het wennen krijgen ouders in de eerste plaats informatie over het reilen en zeilen in het kinderopvanginitiatief.
- In een Nederlandstalig opvanginitiatief is de voertaal Nederlands, ook in de contacten met ouders.
- Het aantal wendagen is afhankelijk van wat het kind en de ouder nodig hebben.
- Ook bij een derde kind in een gezin is een wenperiode belangrijk.
- Ouders die vragen hebben, stellen die wel.
- Een vertrouwensrelatie met de ouder(s) kan je niet forceren. Dat moet vanzelf groeien.
- Wanneer een kind overstapt van de babygroep naar de peutergroep, is wennen opnieuw nodig.

Verdeel de klas of groep in viertallen. Geef elke groep een A3-blad met volgende afbeelding:

- Geef elke groep een stelling of laat ze zelf een stelling kiezen.
- Alle leerlingen schrijven (in stilte) in hun eigen vak een reactie op de stelling, met eigen standpunten en argumenten.
- Wanneer iedereen klaar is, volgt tussen de vier leerlingen een groepsgesprek over de stelling en over hetgeen ze hebben opgeschreven.
- In het middelste vak noteert de groep een gezamenlijk standpunt waar iedereen het wel mee eens is.
- Hang de posters op en bespreek de resultaten met de volledige groep: kan de groep hun gezamenlijke standpunt goed uitleggen? Houden ze rekening met de impact van bepaalde keuzes voor kinderen en ouders in al hun diversiteit?

De informatie uit het artikel kan helpen om bepaalde ideeën van deelnemers uit te dagen.

Wennen, wat en waarom?

Laat de leerlingen het *Kindertijd*-artikel *Wennen, het blijft wennen* lezen. Vraag hun om in het artikel met een marker aan te duiden waarom wennen belangrijk is en wat het doel van wennen is.

Geef hun vervolgens volgende opdracht:

> Hoe leg je aan ouders uit wat wennen is en wat het belang van wennen is voor het kind, voor henzelf en voor jou als (toekomstige) medewerker?
> Verwerk dit in een folder, poster of fotocollage.

Deze opdracht kan zowel individueel als in kleine groep gebeuren. Laat de leerlingen vervolgens het resultaat presenteren. Bespreek het resultaat. Enkele aandachtspunten bij de bespreking:

- Wennen is een proces en geen eenmalig gegeven.
- Wennen is een wederzijds kennismaken. Ouders, kind en kinderbegeleiders leren elkaar kennen.
- Wennen is niet alleen informatie uitwisselen, maar ook kijken. Ouders kijken en ervaren het leven in de leefgroep. Kinderbegeleiders observeren hoe ouders hun kind troosten, een flesje geven, wat en hoe ze samenspelen …
- Wennen is een vertrouwensrelatie uitbouwen met kind én ouder(s).
- Wennen is een aanbod op maat.

Ga vervolgens met de leerlingen in op de vraag hoe je kan reageren wanneer ouders zeggen dat ze wennen (bijvoorbeeld bij een tweede kind) niet nodig vinden. Je kan dit bijvoorbeeld doen via een rollenspel waarbij iemand de rol van ouder en iemand de rol van kinderbegeleider speelt.

Eigen ervaringen met wennen onder de loep (gekoppeld aan stage)

Laat de leerlingen het artikel ***Wennen, het blijft wennen*** lezen. Vraag hun om in het artikel volgende zaken aan te duiden:

- Dit vind ik interessant.
- Dit begrijp ik niet goed.

Bespreek wat de leerlingen interessant vonden en wat voor hen minder duidelijk was in het artikel.
Bespreek vervolgens de eigen ervaringen op de stageplaats met behulp van de volgende vragen:

- Welke voordelen van wennen heb je tot nu toe zelf ervaren voor kinderen, ouders en jezelf als begeleider?
- Kijk naar de aanpak van wennen op je stageplaats. Wat uit het artikel herken je wel/niet?
- Wat zijn de sterktes in de aanpak van wennen?
- Wat vind je moeilijk in de aanpak van wennen? Wat zou beter kunnen?
- Hoe zou jij bepaalde inzichten of ideeën uit het artikel kunnen toepassen op je stageplaats?
- En wat heb je nodig om dit te bereiken?

De wenperiode in beeld (gekoppeld aan stage)

Lees en bespreek het artikel *Wennen, het blijft wennen* (zie boven) met de leerlingen. Geef hun vervolgens de opdracht om de wenperiode van twee kinderen in beeld te brengen en de ervaringen van de betrokken ouders en kinderbegeleiders te bevragen. Mogelijke instructies zijn:

- Breng op een tijdlijn de verschillende stappen van de wenperiode van twee kinderen in beeld. Start bij het eerste contact met het kinderopvanginitiatief. De tijdlijn eindigt bij het eerste tevredenheidsgesprek (indien aanwezig).
- Interview de betrokken ouders over hoe zij deze verschillende stappen ervaren hebben. Wat voelde goed? Wat waren moeilijke momenten? Welke vragen of twijfels hadden ze doorheen deze periode?
- Interview de betrokken kinderopvangmedewerkers. Wat voelde goed? Wat verliep moeilijk?
- Voeg de kernpunten uit de interviews toe aan de tijdlijn.
- Bespreek de tijdlijn met je coach of stagementor.

Bekijk hoe je de tijdlijn en informatie uit de interviews kan gebruiken om met het team na te denken over sterktes en groeikansen in de aanpak van wennen.

> ***Tip***
> *Een ander belangrijk transitiemoment voor jonge kinderen en hun ouders is de stap naar school. Informatie en materiaal over de overstap naar school vind je hier: Voor het eerst naar school \| VBJK.*

2.4.2 Dagelijkse contacten

Brainstorm met de leerlingen over mogelijke onderwerpen die je kan bespreken met ouders:

> Denk aan een context waarin je een jong kind (of kinderen) begeleidt of begeleidde, bijvoorbeeld de stageplaats, het babysitten, het speelplein, de jeugdbeweging ... Waarover praat je nu al met de ouders? Waarover zou je nog kunnen praten of uitwisselen?

Laat de leerlingen eerst in een kleine groep brainstormen en breng vervolgens alles samen. Bespreek de resultaten van de brainstorm: welke onderwerpen krijgen veel aandacht? Welke minder? Zijn er nog andere gespreksonderwerpen?

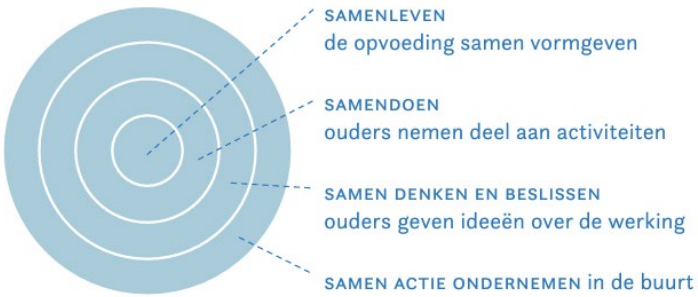
2.4.3 Tevredenheidsgesprekken

VERDIEP je verder in hoe je tevredenheidsgepsrekken aanpakt.
LEES het artikel ***Een tevredenheidsgesprek is geen formaliteit***.
MARKEER de kernwoorden in het artikel.

Opdracht kennispocket p.28

2.5 Samenwerken op verschillende domeinen

Introduceer het schema met de vier domeinen voor samenwerking met ouders (kennispocket p. 28).

Bekijk vervolgens met de leerlingen de volgende video over samenwerken met ouders:

KIJK EN LUISTER naar de video ***Een babbel en meer***.
Hoe werken de begeleiders van een buitenschoolse opvang op verschillende domeinen samen met ouders?

Tip kennispocket p.28

Leg vervolgens de link tussen de domeinen en de video: welke domeinen van samenwerken komen aan bod in de video?

- Voorbeelden van samenleven: dagelijks zorgen voor aangename contacten, echte kennismaking met de ouders, steun voelen als ouder, activiteiten aankondigen op bord, foto's van activiteiten.
- Voorbeelden van samendoen: voorleesatelier, dansatelier

2.5.1 Samen doen: ouders nemen deel aan activiteiten

Geef de leerlingen de opdracht om in kleine groepen een ouderactiviteit te bedenken. Laat hen een context kiezen waarmee ze vertrouwd zijn: de stageplaats, de jeugdbeweging, de speelpleinwerking of andere buitenschoolse activiteiten voor jonge kinderen.

Mogelijke instructies zijn:

  - Wat is de doelstelling (of focus) van de ouderactiviteit?
    Tip: in het boek Kinderopvang en ouders: partners in opvoeding vind je verschillende mogelijke doelstellingen van ouderactiviteiten. (p. 64 - 66)
  - Wat ga je doen?
  - Wie nodig je uit? Hoe nodig je elke ouder uit?
  - Wanneer is het meest geschikte moment om de activiteit te doen?
  - Wat (materiaal/ruimte) heb je nodig?
- Wie doet wat? Wie vervult welke rol tijdens de activiteit?
  Denk bijvoorbeeld aan het onthalen van de ouders, iets te drinken of te eten aanbieden, de kinderen begeleiden ...
- Hoe kan je ouders met elkaar in contact brengen?

Elke groep stelt vervolgens de ouderactiviteit voor aan de klas en krijgt feedback van jou en de klasgroep:

- Dit vind ik knap bedacht: …
- Ik heb nog deze tip of vraag voor jullie: …

2.5.2 Samen denken en beslissen: ouders geven ideeën over de werking

Reflecteer samen met de leerlingen over het waarom van ouderparticipatie in de kinderopvang. Wat zijn voordelen? Wat zijn moeilijkheden? En hoe zou je ouderparticipatie vorm kunnen geven in de werking van de kinderopvang?

Vertrek voor deze opdracht indien mogelijk vanuit de stagepraktijk.

2.5.3 Samen actie ondernemen in de wijk

Trek op onderzoek. Vertrek vanuit een wijk/buurt waarin een kinderopvanginitiatief is gelegen[3]. Welke acties kunnen kinderopvanginitiatieven ondernemen in de buurt en ook omgekeerd, hoe kan de buurt een rol spelen in de kinderopvang?

Er kunnen binnen de klasgroep meerdere kinderopvanginitiatieven worden gekozen in dezelfde stad of gemeente. Kinderopvang in Vlaanderen is immers heel divers. Grote organisatoren vs. kleine organisatoren, gezins- vs. groepsopvang, gesubsidieerde vs. niet-gesubsidieerde kinderopvanginitiatieven, stad vs. platteland, groot vs. klein aanbod aan initiatieven in de buurt, verschillende visies en accenten ...

Het is boeiend om in groep de bevindingen van leerlingen te vergelijken!

[3] We verwijzen hier naar de opdracht die is beschreven in de pedagogische bijlage in de kennispocket ***Kennismaken met het werkveld***.